

Індекс 98146

ЮНИЙ НАТУРАЛІСТ №3(80), 2023

Міністерство освіти і науки України,
Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (НЕНЦ)

ПІДБИТО ПІДСУМКИ ЮВІЛЕЙНОГО XX ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОНКУРСУ «ЮНИЙ СЕЛЕКЦІОНЕР І ГЕНЕТИК» У 2022/2023 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Всеукраїнський конкурс «Юний селекціонер і генетик» є відкритим для учнів закладів загальної середньої та позашкільної освіти, які підготували науково-дослідницькі роботи в галузях селекції та генетики.

Організаційно-методичне забезпечення конкурсу здійснюють Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді МОН України та кафедра генетики, селекції і насінництва ім. проф. М.О. Зеленського агробіологічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України.

У 2022/2023 навчальному році з 24 учасників до фіналу було допущено 12 найкращих конкурсантів. Вони змагались у змішаному форматі – очно та онлайн.

Урочисте відкриття ювілейного XX Всеукраїнського конкурсу «Юний селекціонер і генетик» тривало у офлайн і онлайн форматах на агробіологічному факультеті НУБіП України.

Учасники конкурсу відвідали Музей історії НУБіП України, навчальні і наукові лабораторії двох корпусів агробіологічного факультету. Ознайомились з напрямками освітньої і наукової діяльності на факультеті. У той же день фіналісти виконали написання контрольної роботи з базової дисципліни (біологія).

Переможцем ювілейного XX Всеукраїнського конкурсу «Юний селекціонер і генетик» у 2022/2023 навчальному році визнано Гавриленка Вадима, учня 11 класу Чернігівського колегіуму №11, з науково-дослідницькою роботою «Агротехніка вирощування томатів. Динаміка врожайності та вегетації різних сортів і гібридів томатів залежно від способів підживлення», який у підсумку набрав найбільше балів за виконання контрольної роботи з базової дисципліни та захист науково-дослідницької роботи. Учасники II етапу конкурсу отримали Дипломи I, II, III ступенів та Дипломи фіналістів відповідно. Всі дванадцять фіналістів нагороджені цінними призами від партнерів конкурсу – компанії «KWS».

ЗАВЕРШИВСЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ КОНКУРС «ЕКО-ТЕХНО УКРАЇНА» – НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕТАП МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ВИСТАВКИ REGENERON ISEF-2023

28 лютого – 3 березня 2023 р. Міністерство освіти і науки України, Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді спільно з Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського» провели один із найбільших конкурсів для талановитих учнів – науково-технічний конкурс «Еко-Техно Україна» – національний етап Міжнародної науково-технічної виставки Regeneron ISEF-2023.

«Еко-Техно Україна» – це всеукраїнський конкурс наукової творчості учнів, метою якого є формування та популяризація наукового і творчого світогляду серед молодого покоління, єднання бізнесу і науки, а також випробовування українського інноваційного потенціалу на міжнародній арені. Переможці конкурсу отримують право представляти Україну на Міжнародній науково-технічній виставці Regeneron ISEF-2023.

Конкурс проводився в змішаному форматі.

До Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді МОН України приїхали учнівські команди із Вінницької, Дніпропетровської, Чернігівської, Тернопільської, Запорізької, Полтавської, Київської областей та м. Києва. Решта учасників брали участь в онлайн форматі.

Оцінювали учнівські проекти понад 80 наукових експертів, представники провідних закладів вищої освіти, а саме: Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», Національного медичного університету.

2 березня був проведений суперфінал за право представляти власні проекти на Міжнародній науково-технічній виставці Regeneron ISEF, яка відбудеться 13–19 травня 2023 року в Далласі (США).

Поспілкувалися з учасниками суперфіналу Олег Вікторович Єресько, Генеральний директор Директорату дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти МОН України, та Вадим

Миколайович Овчаренко, начальник відділу дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти МОН України.

За підсумками проведення суперфіналу, наукові експерти рекомендували проекти наступних учасників для участі у Міжнародній науково-технічній виставці Regeneron ISEF, яка відбудеться 13–19 травня 2023 року в Далласі (США):

категорія «Науки про Землю та навколишнє середовище»

Сидорчук Ілля Олександрович, учень 9 класу ліцею №30 м. Житомира. Тема проекту «Отримання енергії від водоспадів»;

категорія «Біомедичні та медичні науки (BMED)»

командний проект
Голод Валерія Сергіївна, учениця 11-В класу Українського медичного ліцею НМУ ім. О.О. Богомольця м. Києва, та Топорова Ірина Олександрівна, учениця 11-А класу Спеціалізованої школи №194 «Перспектива» м. Києва. Тема проекту «Альтернативні джерела гемопоетичних стовбурових клітин»;

категорія «Системне програмне забезпечення (SOFT)»

Громовий Денис Юрійович, тема проекту «Сервіс-гід для самостійних екскурсій в панорамних місцях».

Вітаємо переможців суперфіналу і бажаємо перемоги у США!

НЕНЦ

ЧОМУ ЛЮДИ НЕ ВКРИТІ ХУТРОМ, ЯК ІНШІ ПРИМАТИ

Якби інопланетна раса прийшла на Землю і порівняла людей з іншими приматами, то однією з перших відмінностей, яку вони могли помітити — разом з вертикальною ходою та унікальною формою спілкування, — була б відсутність хутра на тілах.

У порівнянні з більшістю ссавців, люди практично безволосі (за винятком рідкісних особин). Щоправда, в природі є ссавці без хутра — носороги, кити й слони, але їх меншість.

Тож постає питання: як люди опинилися у цьому «голому стані»? Чи дає це користь? І як можна пояснити наявність волосся на голові та густого волоссяного покриву на деяких частинах нашого тіла?

Насправді люди мають багато волосся: в середньому на поверхні тіла близько п'яти мільйонів волоссяних фолікулів.

Але майже всі волоссяні фолікули на людському тілі виробляють пушкове волосся: тонке, коротке й пухнасте, яке росте з неглибоких фолікулів, на відміну від глибшого й товстішого термінального волосся, яке можна знайти тільки на голові та (після статевого дозрівання) в пахвах, на грудях у деяких чоловіків та на ще деяких ділянках тіла.

Технічно у нас є волосся по всьому тілу, це мініатюрні волоссяні фолікули. Але покрив настільки мініатюризований, що функціонально більше не ізолює нас.

Науковці точно не знають причини переходу від густішого й грубішого покриву до світлого пушкового. Вони також не знають, коли це сталося. Існує кілька теорій щодо цього.

Найбільш поширеною є так звана гіпотеза охолодження тіла, також відома як гіпотеза савани. Вона базується на потребі ранніх людей у терморегуляції свого тіла як рушійній силі випадання хутра.

Простіше кажучи, густий волоссяний покрив просто заважав полювати протягом дня.

Якщо подивитись на це у поєднанні з деякими висновками про гени, що збільшують пігментацію шкіри людини, то можна з упевненістю припустити, що люди, ймовірно, втратили свій густий волоссяний покрив 2–1,5 мільйони років тому.

Паралельно з втратою хутра в людини збільшилась кількість потових залоз. Для охолодження краще, коли піт випаровується з поверхні шкіри, ніж з мокрого хутра. Так у предків людини виникла ефективна система охолодження. Вона не дозволяла температурі тіла дуже підвищуватись навіть під час тривалого бігу.

Гіпотеза про охолодження тіла цікава, але деякі переваги відсутності хутра в сонячний час доби

перетворюються на недоліки вночі. Вночі люди втрачали б надто багато тепла.

Крім того, існує безліч популяцій, яким не доводилось багато бігати під час полювання протягом десятків тисяч років, але жодна з них не відрослила новий покрив, хоча багато хто досі живе в дуже холодних регіонах світу.

У 2003 році науковці з Оксфордського університету запропонували інше пояснення ранньої втрати хутра в людини, яку вони назвали гіпотезою ектопаразитів. Вони стверджували, що мавпа без шерсті страждала від меншої кількості паразитів, що було великою перевагою.

Укуси паразитів обходяться тваринам надто дорого, вони негативно впливають на здоров'я. Паразити живуть у хутрі, відкладають там яйця. Тож, на думку науковців, зникнення волоссяного покриву — це адаптація для зменшення кількості паразитів.

Це цілком правдоподібно. Однак запитання, яке ми завжди ставимо, розмірковуючи про еволюцію людини:

чому вони не розвинулися в інших тварин, якщо дають такі переваги?

Є лише одна тварина, яка досягла чогось подібного, — голий землекоп. Ці дивні істоти, схожі на сосиски, мешкають під землею великими колоніями у посушливих регіонах. При великій щільності популяції вони повинні сильно страждати від паразитів, але цього не відбувається. Повна відсутність шерсті врівноважується температурою в підземних тунелях.

Постає ще одне питання — якщо люди, борючись з паразитами, втратили волоссяний покрив, у якому ховалися комахи, чому те саме не сталося з нашими найближчими родичами — мавпами?

Науковці бачать причину в тому, що людина знайшла власну культуру. Людина — єдина тварина, яка навчилася розпалювати вогонь, будувати укриття, робити одяг, і все це допомагало їй зберігати тепло, втративши шерсть.

Це один із чудових прикладів одночасно генетичної та культурної еволюції. Культура допомогла нам знайти способи позбутися волоссяного покриву.

Тим часом Чарльз Дарвін вважав, що втрата шерсті стала через статевий відбір — наші предки просто віддавали перевагу менш волохатим партнерам, оскільки вони могли бути здоровішими, а отже, привабливішими.

Більшість сучасних дослідників, однак, відкидають це як основну причину втрати густої рослинності на тілі.

Чому ж волосся збереглося на голові, під пахвами та на ще деяких ділянках тіла? Тут також є різні пояснення.

Голову волосся зігріває замість шапки, захищає її від ударів, оберігає від перегріву в сонячний день — особливо густе й кучеряве, як у багатьох вихідців з Африки.

Борода, вуса й бакенбарди, ймовірно, слугують для чоловіків прикрасою. Вчені припускають, що пишна шевелюра у людини (як грива у старих самців павіана) може підвищувати його статус в очах родичів. А Чарльз Дарвін вважав, що борода виникла через статевий відбір, оскільки слугує окрасою, що збільшує привабливість самців.

Сучасні дослідження різних культур (у тому числі «примітивних» племен) показують протилежне: жінки вважають безбородих чоловіків привабливішими. Натомість чоловіки вважають обличчя з бородою агресивнішим, а обидві статі оцінюють бородатих людей як таких, що мають більший вік і вищий соціальний статус. Отже, борода вочевидь якусь сигнальну роль відіграє.

Брови захищають очі від поту, що стікає чолом. Вії прикривають очі від яскравого світла, а ще захищають їх від порошинок, мошок та піщинок.

У пахвових западинах і в паху розташовані спеціальні потові залози, що виділяють більш густий і маслянистий піт.

Крім того, на цих ділянках шкіра зазвичай торкається шкіри, і, починаючи з пубертатного періоду (коли людина потіє значно більше), волосся захищає шкіру від потертостей та попірлостей.

Видно, що всі ці гіпотези не суперечать одна одній. Наприклад, гіпотеза про роль паразитів не перекреслює ідею про те, що демонстрація здорової, чистої шкіри могла відігравати важливу роль при виборі партнера.

Найімовірніше, на втрату покриву вплинуло поєднання багатьох чинників.

Олена РЯБОВА

ЯКІ ОБ'ЄКТИ ОХОРОНЯЄ ЮНЕСКО В УКРАЇНІ?

Шедевр людського генія, винятковий для культурної традиції об'єкт, видатний приклад архітектурного або технологічного рішення певного періоду. Ці та інші критерії визначають список Світової спадщини ЮНЕСКО, зібраний з метою зробити популярними та зберегти унікальні в своєму роді об'єкти. Вісім об'єктів в Україні, серед яких храми, давні ліси й історичний центр міста, належать до списку Світової спадщини ЮНЕСКО, а ще п'ять елементів внесено до Репрезентативного списку нематеріальної спадщини людства.

ЮНЕСКО — спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй, місія якої — зміцнювати мир та безпеку через співробітництво країн в освіті, науці, культурі. Програми ЮНЕСКО спрямовані на доступ до освіти, міжнародну наукову співпрацю, збереження і захист об'єктів матеріальної і нематеріальної культурної спадщини, вільне поширення інформації тощо.

Організація має розгалужену мережу регіональних, кластерних і національних офісів, інститутів та партнерських організацій. До неї входять майже 200 країн-учасниць, що фінансують проекти за спеціальною системою внесків.

ЮНЕСКО ТА УКРАЇНА

Україна є членом ЮНЕСКО з 1954 року. За цей час країна ініціювала низку міжнародних програм і проектів, зокрема, дала поштовх до розробки і прийняття у 1978 році Декларації про расу та расові заборони.

Деякі українські міста є учасниками Мережі креативних міст ЮНЕСКО, у країні функціонує мережа асоційованих шкіл і кафедр ЮНЕСКО, що беруть участь у міжнародних освітніх проектах.

КУЛЬТУРНА ТА ПРИРОДНА СПАДЩИНА

Світова спадщина ЮНЕСКО — це культурні та природні цінності, які вважаються надбанням усього людства. Кожен об'єкт Світової спадщини повинен відповідати хоча б одному з розроблених ЮНЕСКО культурних або природних критеріїв. Статус об'єкта Світової спадщини ЮНЕСКО додає гарантії збереження цього об'єкта, привертає до нього увагу влади та громади, дає пріоритет у залученні коштів для реконструкції і сприяє розвитку туризму.

КИЇВ: СОБОР СВЯТОЇ СОФІЇ ТА ПРИЛЕГЛІ ЧЕРНЕЧІ БУДІВЛІ, КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА

Ці два комплекси в нинішньому історичному центрі Києва представляють культурну спадщину Середньовіччя та ранньомодерного часу.

СОФІЙСЬКИЙ СОБОР, або Софія Київська, зведено князем Ярославом Мудрим в XI ст., незабаром після хрещення Русі. Святіня символізувала становлення Києва як столиці християнського князівства і до XIII ст. була головною церквою Русі.

Структура пам'яток: Софійський собор та прилеглі чернечі будівлі збудовані у поєднанні стилів — візантійському і українського бароко. Архітектурний ансамбль собору сполучає функціональні будівлі: дзвіницю, будинок митрополита, трапезну, браму Заборовського, південну в'їзну вежу, келії соборних старців та бурсу, оточену кам'яною стіною.

Чим унікальний: Собор Святої Софії є однією з головних пам'яток архітектури та монументального мистецтва початку XI ст., що впливала на

проекування та оздоблення храмів Київської Русі, а згодом і Східної Європи. Софія Київська відобразила зміни візантійських архітектурно-художніх традицій, які набули нового сенсу під впливом місцевого бачення. У соборі збереглися старовинні інтер'єри і найбільша колекція мозаїк та фресок того періоду. Богоматір Оранта — найбільший збережений образ часів Київської Русі, що прикрашає головний вівтар Софійського собору.

Сучасність: Національний заповідник «Софія Київська» — це музейний комплекс, який об'єднує десятки пам'яток архітектури. Тут зберігають та експонують археологічні колекції, предмети декоративно-прикладного мистецтва тощо.

КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА — монастирський комплекс, заснований 1051 року. Духовний та інтелектуальний вплив Києво-Печерської лаври сприяв поширенню православної культури і віри на Русі в період з XVII до XIX ст.

Структура пам'яток: Основними пам'ятками ансамблю Києво-Печерської лаври є Успенський собор, Троїцька надбрамна церква, Велика дзвіниця, церква Всіх Святих, Трапезна церква, оборонні стіни монастиря з вежами, печерні комплекси, церкви Воздвиження Хреста та Різдва Богородиці. Стародавня церква Спаса на Берестові розташована за межами мурів лаври, проте вважається частиною її історико-архітектурного ансамблю.

Чим унікальна: Києво-Печерська лавра — архітектурний ансамбль двох унікальних підземних комплексів, монастирських будівель, сформований впродовж майже дев'яти століть, що показує зміни

стилів в архітектурі, а також вдосконалення інженерних споруд. Тривалий час Києво-Печерський монастир був одним із найважливіших християнських культурних та паломницьких центрів у світі.

Сучасність: Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник — музейний комплекс, в якому зосереджено понад сто пам'яток історії та культури. У розміщених у будівлях заповідника музеях можна побачити старовинні рукописи, ікони, вишивки, гравюри тощо. Також у Лаврі продовжують відправляти релігійні обряди: тут є діючі храми, чоловічий монастир, Київська духовна академія, резиденція митрополита.

ЛЬВІВ — АНСАМБЛЬ ІСТОРИЧНОГО ЦЕНТРУ

Ансамбль історичного центру Львова складається з основної частини, що охоплює Замкову гору, прилеглі території і середмістя, та собору святого Юра на Святоюрській горі.

ВИСОКИЙ ЗАМОК І ПІДЗАМЧЕ належать до найстарішої частини міста, розташовані у Львівській улоговині ще з V ст. До Підзамча приймає Середмістя, яке виникло у XIV ст. і є добре збереженим зразком східноєвропейського містобудування.

Структура: Високий замок і Підзамче — це Замкова гора з рештками замку XIII ст. та її околиці зі сформованою у XIII-XVII ст. системою вулиць та площ. Середмістя охоплює монастирі та резиденції епох ренесансу і бароко, парки, побудовані на місці середньовічних укріплень, а також споруди останніх двох століть.

Чим унікальні: Високий замок і Підзамче зберігають свою первинну топографію та давню забудову. Середмістя гармонійно поєднує сакральні, громадські та житлові будівлі різних національних громад, що мешкають у місті.

Сучасність: На верхній терасі парку Високий замок розміщені залишки оборонного замкового муру, телевізійна вежа, будинок львівського телецентру та штучний курган з оглядовим майданчиком. На нижній — головна алея, оглядова тераса, штучний грот, оточений скульптурами левів. В історичному центрі міста знаходиться міська ратуша, відомі сакральні споруди (*Вірменська церква, Латинська катедрала, Успенська церква, Домініканський костел, Бернардинський монастир*), численні музеї, кав'ярні та ресторани тощо.

СОБОР СВЯТОГО ЮРА — архітектурний ансамбль періоду бароко, розташований на пагорбі на південний захід від центру середньовічного міста. Собор будувався у XVIII ст. за ініціативою митрополита Атанасія Шептицького та під керівництвом німецького архітектора Бернарда Меретина.

Структура: До ансамблю входять собор святого Юра, митрополичий палац у стилі рококо, митрополичі сади, дзвіниця з найстарішим в Україні дзвоном 1341 року, огорожа з двома брамами.

Чим унікальний: Собор був центром Української греко-католицької церкви (*УГКЦ*), а також залишається головною пам'яткою епохи бароко у Львові, де поєднуються східно- та західноєвропейські традиції архітектури і мистецтва.

(Початок. Закінчення на стор. 4)

ЯКІ ОБ'ЄКТИ ОХОРОНЯЄ ЮНЕСКО В УКРАЇНІ?

(Закінчення. Початок на стор. 3)

Сучасність: Це діючий собор Галицької митрополії УГКЦ. Тут зберігаються мощі святих та ікони, відбуваються богослужіння, діють різні товариства і хор.

ГЕОДЕЗИЧНА ДУГА СТРУВЕ

Це мережа опорних геодезичних пунктів, закладених протягом 40 років у XIX ст. астрономом Фрідріхом Вільгельмом Георгом Струве. Дуга довжиною 2820 км простягається через територію десяти європейських країн, від Баренцового до Чорного моря. Її південна межа знаходиться в Україні, на березі річки Дунай в селі Стара Некрасівка.

Структура: Дуга складається з 265 основних пунктів, з яких до списку Всесвітньої спадщини входять 34 найкраще збережених пункти. В Україні це «Катеринівка», «Фельштин» і «Баранівка» на Поділлі, а також «Старонекрасівка» на Бессарабії.

Чим унікальна: На основі вимірювань дуги 25-го меридіану вдалося майже точно визначити розміри і форму Землі. Цими результатами користувалися до кінця XX ст., їх змогли покращити лише завдяки сучасним супутниково-комп'ютерним дослідженням.

Сучасність: Опорні пункти дуги Струве промарковані різними способами: залізними хрестами, пірамідами з каменів або обелісками. Пункти «Катеринівка», «Фельштин» і «Баранівка» — це гранітні знаки, на яких зазначено назву пункту та його координати. Пункт «Старонекрасівка» — чавунний чотиригранний обеліск на кам'яному фундаменті.

БУКОВІ ПРАЛІСИ І ДАВНІ ЛІСИ КАРПАТ ТА ІНШИХ РЕГІОНІВ ЄВРОПИ

Природний об'єкт світового значення, який спочатку охоплював заповідні карпатські території Пряшівщини в Словаччині і Закарпаття в Україні. Пізніше до нього приєднали лісові масиви Німеччини та ще дев'яти країн Європи (*Австрії, Албанії, Бельгії, Болгарії, Іспанії, Італії, Румунії, Словенії, Хорватії*).

Структура: До 2017 року до складу об'єкта входили шість лісових масивів, які охороняються в Карпатському біосферному заповіднику та Ужанському національному природному парку. Згодом приєднали ділянки національних природних парків «Синевир», «Зачарований край» і «Подільські Товтри» та природних заповідників «Горгани» і «Розточчя».

Чим унікальні: Букові праліси є взірцем недоторканих екосистем помірного кліматичного поясу, де зберігся цінний генофонд бука, а також найкращі умови для досліджень його еволюції.

Сучасність: Лісові масиви цього природного об'єкта розташовані у 12 європейських країнах, з них понад 25 % — в Україні. У порівнянні з іншими лісовими об'єктами Світової спадщини, ці ліси мають унікальну флору і фауну, зокрема види, пристосовані до життя у печерах.

РЕЗИДЕНЦІЯ МИТРОПОЛИТІВ БУКОВИНИ ТА ДАЛМАЦІЇ

Архітектурний ансамбль у Чернівцях, збудований у XIX ст. під керівництвом чеського архітектора Йозефа Главки. Центр Буковинської православної митрополії за часів Австро-Угорської імперії.

Структура: Резиденція складається з трьох монументальних корпусів — Митрополичого, Семінарського та Монастирського, і дендропарку.

Вся територія оточена муром, має парадну браму. У Митрополичому корпусі знаходились житлові, адміністративні та репрезентативні приміщення. Семінарський корпус поділяли Греко-православний теологічний факультет Чернівецького університету — перший поверх, і духовна семінарія — другий. У Монастирському корпусі розташовувалися дяківська школа, єпархіальний музей, чернечі келії.

Чим унікальна: Ця резиденція — взірць архітектури, дизайну і планування XIX ст. В її будівлях, зведених у дусі еклектики, поєднані елементи архітектури та мистецтва різних народів, які мешкали у цій місцевості. Резиденція відображає культурну ідентичність православної церкви в Австро-Угорській імперії.

Сучасність: З другої половини XX ст. в резиденції розміщено окремі корпуси Чернівецького університету. На її території щоденно відбуваються екскурсії різними мовами.

ДЕРЕВ'ЯНІ ЦЕРКВИ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ В ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ

Розташований вздовж північного краю Карпат українсько-польський об'єкт Світової спадщини, який поєднує гуцульський, галицький, бойківський і лемківський типи сакральної дерев'яної архітектури.

Структура: 16 дерев'яних церков, з яких 8 знаходяться в Україні: Собор св. Архистратига Михаїла в селі Ужок і церква Вознесіння Господнього в селі Ясіня на Закарпатті, церква Різдва Пресвятої Богородиці в селі Нижній Вербіж, церква Зіслання Святого Духа в місті Рогатин, церква св. Юра в місті Дрогобич, церква Пресвятої Трійці в місті Жовква, церква Зіслання Святого Духа в селі Петелич та собор Пресвятої Богородиці в селі Матків у Галичині.

Чим унікальні: Це найкраще збережені дерев'яні церкви традиційного типу зрубів, завдяки яким можна дослідити історію архітектурного проектування в Карпатському регіоні, а також православні традиції сакрального будівництва. Впродовж багатьох років дерев'яні конструкції церков ремонтували традиційними методами. Саме це зберегло їхню автентичність.

Сучасність: У більшості церков збереглися рідкісні іконостаси та ікони, які приваблюють туристів. У шести українських церквах зі списку досі відбуваються богослужіння, а церкви у Рогатині та Дрогобичі є музеями.

СТАРОДАВНЄ МІСТО ХЕРСОНЕС ТАВРІЙСЬКИЙ І ЙОГО ХОРА

У південно-західному Криму, на території Севастополя збереглися залишки давнього міста-держави, довкола якого були сільськогосподарські околиці (*хора*). Херсонес Таврійський був класичним грецьким полісом з демократичною системою управління.

Структура: Об'єкт складається з двох основних частин: херсонеського городища — залишків античного міста Херсонеса Таврійського, заснованого наприкінці V ст. до н. е., і гераклейської хори — сільськогосподарської округи Херсонеса, розмежованої на окремі ділянки в IV ст. до н. е.

Чим унікальний: Херсонес Таврійський був важливим політичним і економічним центром Північного Причорномор'я, де відбувався культурний обмін між Грецією, Римською, Візантійською імперіями та населенням на північ від Чорного моря. Відіграв вирішальну роль у поширенні християнства

в Південно-Східній Європі. Збережені елементи планування міста і хори за принципами Гіпподамової системи демонструють демократичну організацію земель давньогрецького суспільства.

Сучасність: На момент російської окупації Криму і, зокрема Севастополя, 2014 року у фондах Херсонеського історико-археологічного музею-заповідника зберігалось понад 200 тисяч знайдених під час розкопок експонатів. Тут розташовані залишки оборонних мурів, житлових кварталів, лазень, ремісничих споруд, християнських церков, театру тощо. У період окупації об'єкту Світової спадщини загрожує знищення через використання у військових і комерційних цілях. 2015 року вже було зруйновано одну з античних ділянок хори.

У 2023 році до списку також увійшов Історичний центр Одеси.

НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА

ПЕТРИКІВСЬКИЙ ДЕКОРАТИВНИЙ ЖИВОПИС

Петриківський розпис — різновид українського декоративно-орнаментального народного малярства, що виник у селі Петриківка на Подніпров'ї. Жителі Петриківки прикрашають свої будинки, предмети домашнього вжитку та музичні інструменти орнаментальними фантастичними квітами та іншими природними елементами. Побутові речі з таким розписом збереглися з XVIII ст.

Чим унікальний: Історія розпису походить від давніх традицій настінних розписів, що сягають часів появи білої селянської «хати-мазанки». Орнаменти «петриківки» багаті символікою, що має захищати людей від горя і зла. Традиції і символіка живопису передаються та вдосконалюються від одного покоління до іншого та є безперервною культурною традицією Подніпров'я.

Сучасність: У селі діє Центр народного мистецтва «Петриківка», де майстри створюють авторські художні вироби на різноманітних матеріалах. Також у Центрі проводять виставки, екскурсії і майстер-класи. Колекції цього розпису зберігаються в музеях Петриківки та інших міст України, а також у приватних колекціях.

КОЗАЦЬКІ ПІСНІ ЗАПОРІЖЖЯ І ПОДНІПРОВ'Я

Козацькими вважаються пісні про козацькі походи та битви, життя окремих полководців, козацький побут. Географія козацьких пісень охоплює все Подніпров'я, на території якого розташовувалися п'ять Запорізьких Січей. Раніше виконувалися чоловічим гуртом, зазвичай без музичного супроводу. Зараз їх виконують жінки, рідше — жінки та чоловіки разом.

Чим унікальний: Козацьким пісням притаманні розлогість мелодії та протяжний стиль виконання. Виконавці цих пісень мають зв'язок з минулим — предками та історією громади. Багатьом з них від 70 років, і вони практикували цей спів більшу частину свого життя.

Сучасність: Виконавцями козацьких пісень здебільшого є місцеві ансамблі та гурти «Криниця», «Знахідка», «Первоцвіт», «Богуславочка» та ін. В деяких селах носіями пісенної традиції є окремі виконавці або неформальні групи, що збираються час від часу на великі свята. Козацькі пісні визнані ЮНЕСКО такими, що потребують негайної охорони, оскільки ці пісні можуть зникнути в найближчому майбутньому.

ТРАДИЦІЯ КОСІВСЬКОЇ МАЛЬОВАНОЇ КЕРАМІКИ

Традиція Косівської мальованої кераміки, зокрема посуду, обрядових предметів, іграшок та плитки, виникла у XVIII ст. в селах Гуцульщини та має практичну і художню цінність.

Чим унікальна: Технологія виготовлення косівської кераміки полягає у розписі покритого білою глиною і підсушеного виробу лише трьома кольорами — зеленим, жовтим та коричневим, що символізують гори, сонце і землю. Сюжети керамічних виробів зображують історію, побут, фольклор, вірування і звичаї гуцулів, а також навколишню флору та фауну.

Сучасність: Традиції косівської мальованої кераміки зараз поширені в місті Косів, селищі Кути і селах Пістинь, Вербовець, Старий Косів та розвиваються як дрібне цехове виробництво і приватні творчі майстерні. У Косівському коледжі діє кафедра художньої кераміки. Окремий зал Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини присвячений косівській кераміці. Тут регулярно проводять виставки і фестивалі.

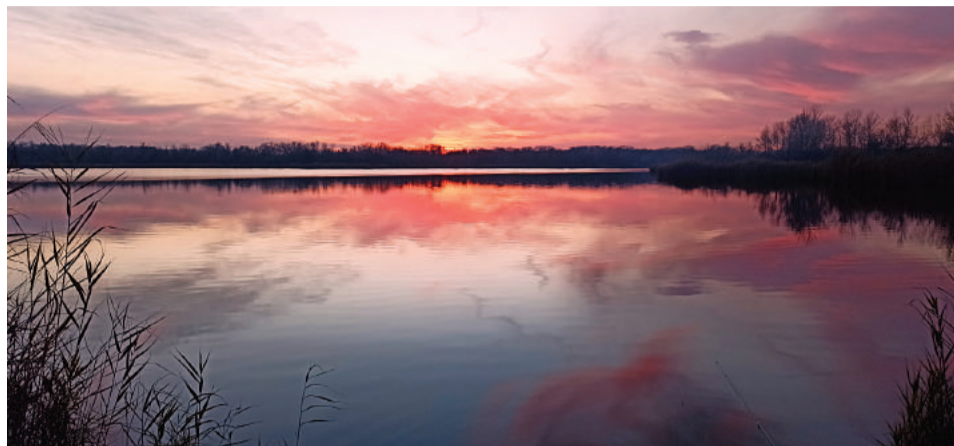
У 2021 році до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО також увійшов Орнек, кримськотатарський орнамент, та знання про нього, а у 2022 році — Український борщ.

**НАЙКРАЩІ УЧНІВСЬКІ РОБОТИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЮНАЦЬКОГО
ФЕСТИВАЛЮ «В ОБ'ЄКТИВІ
НАТУРАЛІСТА – 2023»**

«Лісовий красень», Волевач Діана

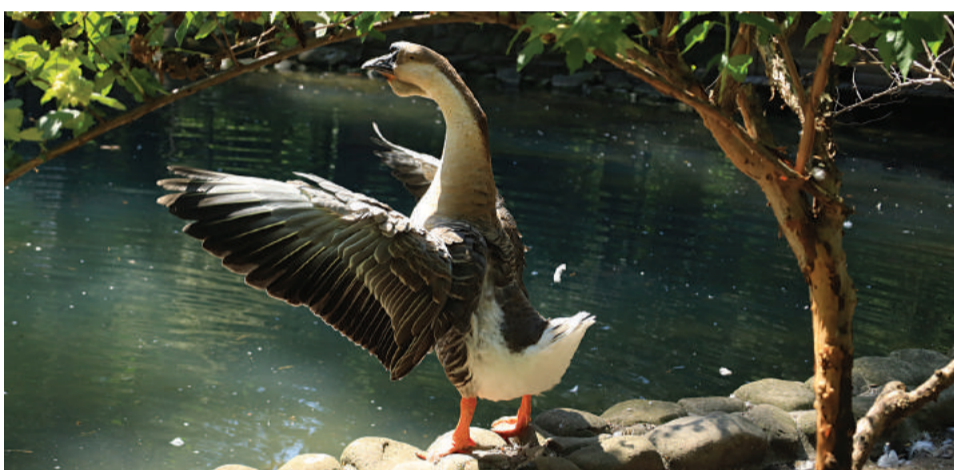
«Дика природа Дніпра», Карпова Марина

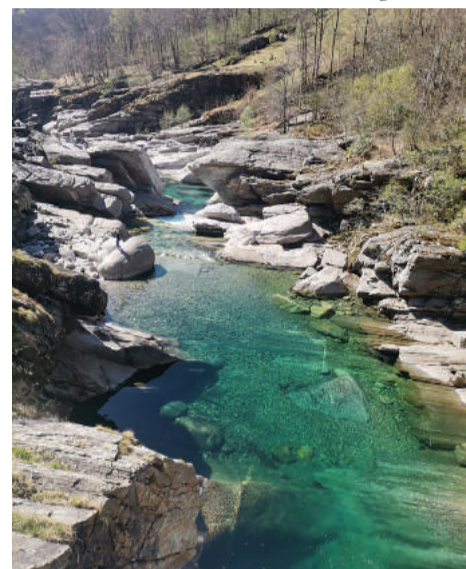
Маширо Уляна

Софія Дзюзяк

«А я літати хочу... або мрії гусака», Жогел Ілля

Кононенко Евеліна

Краєвська Дарина

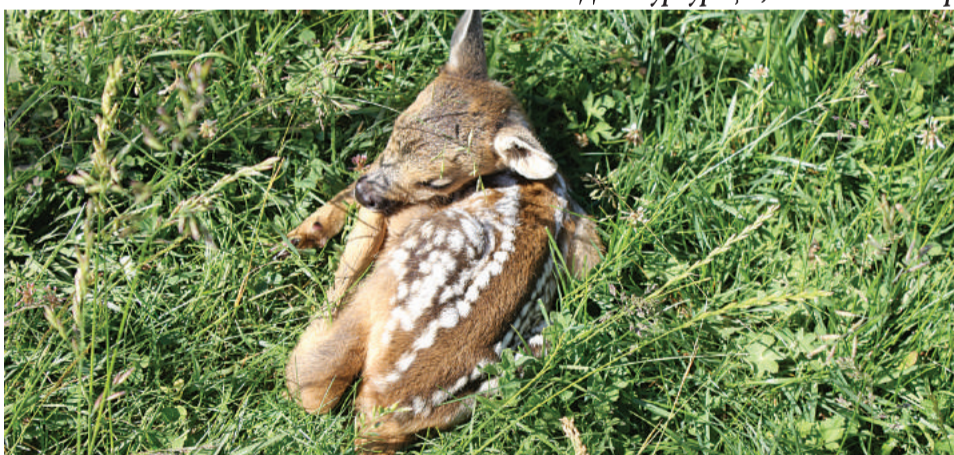
«Диво мурмурації», Іванов Володимир

Слущик Адріана

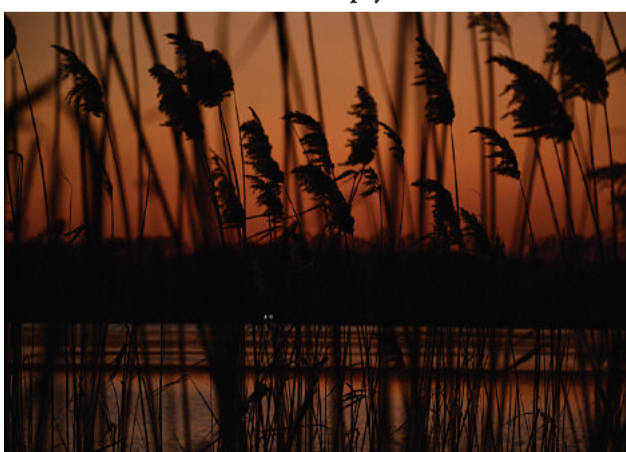
Напорчук Уляна

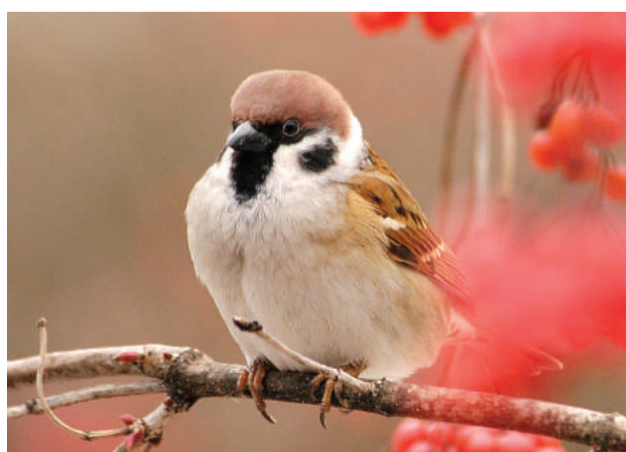
«Миле оленятко», Ляцук Еліна

Онуляк Юліана

«Очерет в багрянці», Кирильчук Владислав

«Пернатий розбишака», Кононенко Катерина

«Бджілка-трудівниця», Волевач Злата

ОПАЛЕНА ВЕСНА

Засновник:
Національний еколого-натуралістичний центр
учнівської молоді (НЕНЦ)

Головний редактор: Володимир Вербицький

Редактор: Вікторія Петлицька

Відповідальний секретар: Олександр Кузнецов

Газету можна придбати за адресою:
м. Київ-74, вул. Вишгородська, 19, НЕНЦ

Тираж – 1 500 пр. Ціна договірна

Газета «Юннат» реєстраційне свідоцтво КВ № 22094-11994Р від 16.05.2016

Рукописи не рецензуються й не повертаються.

Деякі матеріали друкуються в порядку обговорення.
Редакція не завжди поділяє точку зору авторів.

Адреса редакції:

04074, м. Київ,
вул. Вишгородська, 19, НЕНЦ
Тел./факс 430-0260
Тел. 430-0064, 430-2222
[https:// nenc. gov. ua](https://nenc.gov.ua)
E-mail: [nenc@nenc. gov. ua](mailto:nenc@nenc.gov.ua)

Надруковано
в ТОВ «НВП
«Інтерсервіс»
Підготовлено
до друку
28.03.2023